

Batting Amalek... In a Whisper

פורים, תשע"ט

1) שמות (בשלה) – פרק יז

ח ויבא עמלק; וילחם עם ישראל ברפידם. ט ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, וצא הלחם בעמלק; מחר אנכי נצב על ראש הגבעה, ומטה האלקים בידך. י ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק; ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. יא והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל; וכאשר יניח ידו, וגבר עמלק. יב וידי משה כבדים, ויקחו אבן וישומו תחתיו וישב עליה; ואהרן וחור תמכו בידיו, מזה אחד ומזה אחד, ויהי ידיו אמונה עד בא השמש. יג ויחלשי יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. יד ויאמר ד' אל משה, כתב זאת זכרון בספר ושם באזני יהושע: כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים. טו ויבן משה מזבח; ויקרא שמו ד' נסי. טז ויאמר, כי יד על כס י-ה מלחמה לדי' בעמלק מדר דר.

2) מסכת פסחים דף נו.

דאמר רשב"ל "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם" (בראשית מט, א) ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכניה אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרי רבנן היכי נעביד? נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו אמרו יעקב - התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי. אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה אם תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה להביא בחשאי.

3) נצח ישראל – פרק מד (מהר"ל מפראג זצ"ל)

ולא היה ראוי לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו' רק ליעקב, מפני שיעקב היה קדוש ה', כדכתיב "והקדישו את קדוש יעקב" (ישעיה כט, כג). ואין אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' רק בקדושה. ולכך לא היו אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' רק במקדש, שהוא קדוש אל השם. ולכך המלאכים, אשר הם נבדלים והם קדושים מן החומר, ראוי להם שבח זה 'ברוך שם כבוד מלכותו'. כי אין לברך השם, המורה על המהות, כי אם המסולק והנבדל מן החמרי. ולפיכך ראוי ברכה זאת למלאכים, שהם קדושים מן החמרי הגשמי. וביום אשר מסולק האדם מן החומר, כמו יום הכפורים, שאסור באכילה ובשתיה (יומא עג ב), ומסולק מאתו שאר ענינים הגשמיים, עד שהאדם קדוש והוא במדרגת המלאכים בפרט, ביום זה אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' בקול רם, כמו המלאכים, אשר ראוי להם שבח זה בפרט. וכן במקדש גם כן היו עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו', וכל זה מפני קדושת המקדש.

4) נתיב העבודה – פרק ז (מהר"ל מפראג זצ"ל)

ולכך תקנו שיאמרו בחשאי, כי באמת האדם מצד שיש בו נשמה נבדלת שהיא יושבת בנסתר, והנשמה היא קדושה נבדלת יכול לומר ברוך שם כבוד מלכותו, ולפיכך תקנו שיאמרו אותו בחשאי כמו שהנשמה שהיא קדושה היושבת בסתר, אבל יעקב היה אומר ברוך שם כבוד מלכותו כי הוא קדוש בעצמו. לכך קאמר בגמרא נמירנהו ברוך שם כבוד מלכותו דבר זה גנאי, שהרי אין האדם שאינו קדוש ראוי לזה ואין ראוי לו לומר בשכ"מ, כי אין ראוי רק למי שהוא קדוש לגמרי... ולפיכך תקנו לומר בחשאי, כי מצד הנשמה הקדושה הנבדלת שיש באדם י"ל ברוך שם כבוד מלכותו, כי מצד הנשמה דומה האדם למלאך, וכמו שהמלאכים אומרים בשכ"מ מצד קדושתם כך מצד הנשמה יש לאדם לומר ג"כ בשכ"מ רק הגוף הוא מעכב, אבל

יעקב שהיה קדוש בודאי היה יכול לומר, ולפיכך אם לא יאמר כלל יש כאן צער וחסרון לנשמה כי מצד הנשמה יש לומר ולכך תקנו לומר בחשאי. וד"ז כנגד הנשמה שהיא יושבת בנסתר, כמו שאמרו בפ"ק דברכות (י' ע"ב) מה הקב"ה יושב בנסתר כך הנשמה יושבת בנסתר, ומאחר כי ברוך שם כבוד מלכותו היא לנשמה בלבד תקנו לומר אותה בחשאי ובהסתר.

5) מסכת פסחים דף נ.

"והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד, ט) אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב. ושמו אחד - מאי אחד? אטו האידנא לאו שמו אחד הוא? א"ר נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב. ר' אבינא רמי כתיב (שמות ג, טו) זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא אני באל"ף דל"ת.

6) נועם אלימלך – פרשת ויגש

והענין הוא דעולם הבא מתנהג על ידי הוי"ו ברוך הוא ועולם הזה מתנהג על ידי שם אדנ"י, וזה שאנו אומרים אל אדון על כל המעשים, דהיינו כל המעשים הנעשים בזה העולם הוא על ידי אדנ"י ועל פי חסד א-ל כל היום.

7) מאור עינים – אגדות הש"ס, מסכת פסחים

להבין הענין הוא דנודע כי הבורא ברוך הוא הוא סתים וגליא סתים מצד מהותו ונגלה מצד פעולותיו הנגלות לנו על ידי זה אנו משיגים מציאותו כל אחד לפיבחינתו ומדריגתו כי מהותו הוא בלתי אפשר לשום נברא להשיג מחמת שהוא יתברך אין סוף בלתי מוגבל ובלתי בעל תכלית והנברא הוא בעל גבולותכלית וא"א למחשבה מוגבלת להיות לה תפיסה להשיג מהותו כמ"ש בזוהר לית מחשבה תפיסא בך כלל עד שכל המלאכים ושרפים וחיות הקודששואלים איה מקום כבודו לבחינה זו הנקרא גליא על ידי שאנו רואים שיש אדון ושליט הוא נקרא אדנ"י ובחינת מהותו יתברך שא"א להשיג נקראהוי"ה לשון מהות ולעתיד יתרבה הדעת כל כך עד שנזכה להשיג מהותו יתברך שמו כמ"ש (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה' בחינת הוי"ה כמושאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל אחד ואחד מראה באצבעו זה ה' קוינו לו וגוי' ולכך עכשיו שאין אנו בבחינה זו עדיין להשיג מהותו אין אנו רשאים לקרותו בשם המיוחד המורה על זה רק בבחינת אדנ"י שאנו משיגים אדנותו על ידי פעולותיו זה אנו מזכירים...

8) שו"ת חתם סופר – השמטות, סימן קצב

והנה איסור זה דהגה השם באותיותי' הותר מכללו במקום זולת מקום ובזמן זולת זמן במקום היינו בבהמ"ק... בזמן זולת זמן בס"פ אלו עוברי' אמרי' ביום ההוא יהי' ה' אחד לא כעה"ז עה"ב וכו' משמע שלעתיד יהי' מותר.

9) מסכת תענית דף טז: [ע"פ פחד יצחק – יוה"כ, מאמר ה, פרק ב, אות י]

במה דברים אמורים? בגבולין, אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש. ומנין שאין עונין אמן במקדש? שנאמר (נחמיה ט, ה) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

10) נצח ישראל – פרק ס (מהר"ל מפראג זצ"ל)

ובמדרש, כל זמן שזרע עמלק קיים, כביכול כנף מכסה הפנים. אבד זרעו של עמלק, נטלה הכנף, שנאמר "וְלֹא יִכְנֹף עוֹד מוֹרִיד" (ישעיה ל, כ). רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר, כל זמן שזרעו של עמלק קיים, לא השם שלם ולא הכסא שלם. בזה רמזו דברים נפלאים. כי עמלק הוא החוצץ בפני השכינה, שאין השכינה נגלית בעולם הזה.

11) בני יששכר – מאמרי חודש אדר, מאמר ג, דרוש ג

וכן הבטיחנו הש"י בתורתו ובקשתם משם את י"י אלקיך ומצאת וכו' [דברים ד, כט], והוא הנרצה במצות מחיית עמלק, צונו הש"י "תמחה את זכר עמלק" [שם כה, יט], וכתוב "כי מחה אמחה את זכר עמלק" [שמות יז, יד], היינו באיתערותא דלתתא (כשאנחנו נעשה מה שהוא כח בידינו לעשות), אזי איתער עובדא לעילא כי מחה אמחה וכו'.

12) מסכת עירובין דף סה.

יין ניתן בעי' אותיות וסוד ניתן בעי' אותיות, נכנס יין יצא סוד.

13) מסכת מגילה דף י:

"והיה לה' לשם" (ישעיה נה, יג) זו מקרא מגילה, "לאות עולם לא יכרת" אלו ימי פורים.

14) של"ה – מסכת מגילה, תורה אור אות נד

נד. והאלהי האר"י ז"ל, העמיק במאד בסודות פורים ומגילה והסעודה... אמנם, קריאת המגילה הוא ענין שלישי, והוא להוציא אותם (האבות) [הארות] לחוץ מיסוד רחל בסוד מגילה כנוצר, ודי בזה. וזהו סוד 'על מקרא מגילה' כמה דאת אמר 'למקרא העדה' (במדבר י, ב), 'ותצא לאה לקראתו' (בראשית ל, טז), ולהוציא לחוץ ותתגלה שם.

15) פחד יצחק – פורים, ענין ד (ר' יצחק הוטנר זצ"ל)

יום נקם בלבי. ואמרו חכמים על זה לבא לפומא לא גליא. כלומר, אותו יום שבו עתיד הקב"ה לנקום נקמתה של כנסת ישראל, אותו יום נעוץ הוא בלבבו של הקב"ה כביכול וגנוז הוא אותו יום במעמקי התעלומה של אותו לב, עד שלא יגיע ממנה שום גילוי לפיו כביכול. וכל זה הוא בשאר ימות השנה, אבל ביום הפורים שבו נקהלו היהודים להנקם מאיביהם, נקמה זו היא גם נקמתו של כביכול. ביום זה נפלה המחיצה בין הלב והפה של כביכול. לבו של הקב"ה הוא קרוב מאד לפיו ביום הפורים. וזו היא אחת הטעימות שאנו טועמים בשכרות דפורים. שכן מצב השכרות הוא מצב של סילוק המחיצות בין הפה והלב. לבא לפומא גליא.